

BLOQUE 2:
COÑECEMENTO E REALIDADE
UD 5: O COÑECEMENTO HUMANO

1.- INTRODUCCIÓN Á EPISTEMOLOXÍA

Epistemoloxía: Parte da filosofía que estuda o coñecemento humano; Que coñecemos? Como o coñecemos? Cales son as capacidades cognitivas e como as usamos? Que fiabilidade ten o noso coñecemento? Existen límites para o coñecemento humano?

No acto de coñecer sempre hai dúas partes:

- Suxeito coñecedor
- Obxecto coñecido

1.1.- AS FACULTADES DO COÑECEMENTO

RAZÓN	SENTIDOS
Proporciona coñecemento racional	Proporciona coñecemento sensible
É abstracto: traballa con conceptos universais	É empírico: é o resultado do procesado de datos que nos chegan a través dos nosos sentidos e o posterior análises
Os universais son conceptos creados a partir da abstracción das características comúns dos obxectos sensibles que coñecemos	Non crean universais, pero son a base para chegar a eles
Algúns filósofos pensan que é o único coñecemento real e que os sentidos son enganosos.	Outros pensadores rexeitaron os universais por seren abstraccións gratuítas da nosa mente que non teñen ningunha fiabilidade.

Parménides, Platón, Descartes e todos os racionalistas en xeral	Aristóteles, Hume e todos os empiristas en xeral
Ao longo da historia da filosofía, os pensadores aliñáronse nun bando ou noutro entendendo o coñecemento como abstracción ou como empírico, cas consecuencias que unha e outra posición carrexan. Para algúns o pensamento racional é aquilo que se aplica unha vez temos o coñecemento sensible que só é un primeiro paso no coñecer; por tanto sentidos e razón complementáanse e non hai coñecemento se falla algún deles.	

1.2.- GRADOS DO COÑECEMENTO

Clasificamos o coñecemento segundo a súa fiabilidade:

SABER	Consiste nun coñecemento sólido e seguro. É un saber “obxectivo” que pode ser comprobado e corroborado
CRENZA	Supón un compromiso con aquilo que cremos certo : temos confianza en que aquilo no que cremos sexa realmente certo. Esta crenza está apoiada en algo exterior a nós: hai algo fora de nós (obxectivo) que fainos pensar que aquilo é certo. Pero Carecemos de probas obxectivas co abalen.
OPINIÓN	Supón un compromiso con aquilo que cremos certo : temos confianza en que o aquilo no que cremos sexa realmente certo pero non está apoiada en algo exterior/obxectivo, senón que só é unha intuición, un sentimento interno. Carece de toda proba obxectiva e contrastable.
DÚBIDA	É a forma máis pobre de coñecemento. Só un mínimo grado por enriba da ignorancia. O noso obxecto de coñecemento non supón ningún compromiso pola nosa parte: non temos confianza na súa certeza, non somos capaces de negar nin afirmar. Carece de toda proba obxectiva e contrastable.
IGNORANCIA	Falta/ausencia de calquera tipo de saber. Carece incluso de obxecto: nin sei como é nin se é ou non é.

1.3.- OS PRINCIPAIS MÉTODOS DE COÑECEMENTO

Un método de coñecemento é o traxecto, a vía pola que transitamos para acadar o coñecemento de verdade. Os filósofos ao longo da historia do pensamento foron ideando diversos métodos, elixindo uns e descartando outros por perniciosos e/ou erróneos.

Os máis relevantes son:

1.3.1.- Método Analítico-Sintético. Ideado no *Discurso do Método* do francés R.Descartes nos albores do s.XVII. Supón un intento radical de repensar todo o saber anterior e de superar erros formais do coñecemento.

O método ten dúas fases: a descendente onde repudia todo coñecemento anterior por acrítico, por falta de probas co fagan certo; e outra ascendente na que, despois de destruír todo o sabido, volve a construír todo o aparello do coñecemento pero agora contrastado.

O método desenrólase en catro pasos:

- Análise: Descomposición dos grandes problemas irresolubles nas partes máis pequenas que podamos para poder identificar e recoñecer os problemas.

- Evidencia: Unha vez descomposto todo, debemos poñer todo en dubida, unha verdade mínima farásenos evidente ela soa á nosa mente (Ex: *Penso, logo existo*).
- Síntese: Dende esa única e mínima verdade iniciamos a reconstrución revisando cada conexión e cada consecuencia por non dar por bo nada que non estea comprobado.
- Enumeración/Revisión: Na nosa ascensión na reconstrución do edificio do saber, hai que “parar” e revisar constantemente para evitar erros

1.3.2.- Método transcendental. Pensado por Kant no século XVIII. Supón unha revolución na maneira de entender o coñecemento. O método transcendente supón un cambio na perspectiva: deixa de ser o obxecto quen “emite” as súas características que son captadas polo suxeito, e pasa a ser este último quen pasa a ter un papel activo ao imprimir el as características no obxecto. O suxeito imprime a súa maneira de coñecer ao obxecto. Os obxectos terán pois: **As características propias da maneira de coñecer humana.** A este cambio de perspectiva denomínaselle **xiro copernicano**.

1.3.3.- Método Dialéctico. Pensado polo filósofo alemán Hegel no século XIX. Consiste nunha especie de diálogo ou escalada que vai tecendo toda unha rede de coñecemento. Hegel dirá co método de coñecemento é dialéctico porque a realidade é dialéctica. Como funciona este método: na realidade só vemos fenómenos opoñéndose entre eles, a cada argumento proposto hai outro que se lle opón. O método hegeliano consiste en non ver isto como unha imposibilidade de coñecer realmente senón como a propia estrutura do saber. Sinala tres fases:

- Tese: un argumento calquera que afirma ou nega algo
- Antítese: inmediatamente xurdirá a opinión contraria que parece co invalida
- Síntese: consiste na superación de ámbalas dúas posicións. Non é a vitoria dunha sobre a outra, e tampouco é un termo medio no que poidan coincidir; é a integración de ámbalas dúas posicións que as integra, cas engloba ás dúas. Desta maneira o coñecemento supera oposicións e avanza. A síntese convértese inmediatamente nunha nova tese que será rebatida por unha nova antítese; está oposición será superada por unha nova síntese. E así vaise forxando a rede do coñecemento.

1.3.4.- Método Fenomenolóxico. O filósofo que pensa este método é o alemán Husserl nos albores do século XX. Está baseado no intento de descubrir o sentido que teñen as cousas para nós. Parte da “intención” que nós imprimimos nos obxectos coñecidos. Non son as características dos obxectos nin as formas de coñecer dos suxeitos as que determinan; non aprehendemos os obxectos como son e tampouco como os captamos. O coñecemento é aquilo que se “manifesta” ao coñecemento como unha verdade. Cando o obxecto maniféstase á conciencia esta pode separar: o obxecto manifestado (o fenómeno) e o xuízo que facemos sobre el (o coñecemento que temos del).

1.4.- O CONCEPTO DE VERDADE

Discernir que é a verdade é un dos eternos problemas da humanidade, Curiosamente **o criterio de verdade** (o que nos fai aceptar unha cousa como verdadeira ou non), non parece nin universal nin eterna. De feito foi cambiando ao longo da historia da humanidade:

VERDADE COMO CORRESPONDENCIA	Consiste na adecuación entre a realidade e o meu pensamento. É verdade se hai adecuación ou correspondencia. Sempre é a posteriori. Ex: “Lois é alto” (é verdade se adecuáase á realidade de Lois pero non o saberemos ata ver a Lois)
VERDADE COMO CRENZA	Un enunciado é verdadeiro se resulta imposible de dubidar racionalmente del. Son as verdades “claras e distintas que se dan como

	unha intuición da mente.” Ex: “penso logo existo”
VERDADE LÓXICA OU COMO COHERENCIA	Non hai nin verdade nin falsidade nas proposicións illadas. Non ten nada que ver ca realidade por tanto nada fai verdadeira/falsa unha proposición por si sola. Se cuadra no sistema, se non crea contradición, é verdadeira. Ex: O <i>Principio de non contradición: se A non -A</i>
VERDADE COMO ÉXITO	Un argumento é verdadeiro se consegue éxito e progreso, e é falso se conduce ao fracaso. Para saber da verdade ou mentira dun enunciado hai que consultar os resultados. Ex: <i>Un manual para arranxar un enchufe é verdadeiro se realmente consegue arranxar o enchufe; e é falso se non o consegue.</i>

2.- O COÑECEMENTO CIENTÍFICO

2.1.- A CIENCIA AO LONGO DA HISTORIA

- AS ORIXES (GRECIA): ciencia e filosofía están intimamente unidas. A filosofía é *sophia* o saber teórico máis nobre e absoluto. A ciencia *episteme* que é o saber científico forma parte de ese corpo. Os primeiros filósofos son científicos e os primeiros científicos son filósofos. A ciencia aínda non é empírica, só é racional. A explicación do mundo, dos ceos, do movemento, da natureza do ser humano, etc, forma parte do saber filosófico.

- IDADE MEDIA: a ciencia está supeditada a fe. As sagradas escrituras marcan o que é certo e o que non. A filosofía e a ciencia (que seguen unidas nun corpo único que é o saber racional) non poden afastarse do saber revelado. Neste tempo non hai nada novo que descubrir; toda a verdade xa está revelada e transmitida aos homes na Biblia, o único que hai que facer é saber lela.

- A CIENCIA MODERNA: é o verdadeiro nacemento da ciencia no sentido que hoxe a entendemos. Caracterízase por:

- Separación definitiva de razón e fe,

- Abrande fundamentalmente á matemática, física e astronomía

- Inicio do uso da **experimentación** como elemento imprescindible para considerarse saber científico

- Todo o que non é cuantificable e expresable en linguaxe matemática queda excluído do ámbito da ciencia e considerado pensamento subxectivo e paracientífico

- A teleoloxía non é unha ciencia; só a fe permítenos crer en Deus

- A CIENCIA CONTEMPORÁNEA: durante o século XIX e principios do XX, as chamadas **ciencias sociais**, abandonan o corpus da filosofía e convértense en “ciencias” (saberes) autónomos cas súas propias regras, hipóteses e os seu corpo de contidos. Pero o que caracteriza a esta época, é unha mirada máis pesimista sobre o saber: **A ciencia revélase como incapaz de facer predicións veraces máis aló de a moi curto prazo.** Desdibúxase a liña entre coñecemento obxectivo (científico) e subxectivo (ou paracientífico, filosófico, etc). Ao final ámbolos dous son moi parecidos.

2.2.- ELEMENTOS CONSTRUTORES DA CIENCIA

- **CONCEPTOS:** entidades abstractas que constrúe o noso cerebro a partires de casos concretos e que permite: identificar, diferenciar e comparar os obxectos da realidade.

- **LEIS:** é a expresión de relación regular, constante e invariable que podemos observar que se produce entre os obxectos observables.

- **TEORÍAS:** corpo coherente de coñecementos conformado por un conxunto de leis coherentes entre elas. As teorías fan referencia a un conxunto moi amplo de fenómenos.

2.3.- CLASIFICACIÓN DAS CIENCIAS

FORMAIS		EXPERIMENTAIS	
matemáticas	lóxica	naturais	sociais
		Física, Química, Bioloxía, Xeoloxía, Botánica, Anatomía, Arqueoloxía ...	Psicoloxía, Socioloxía, Economía, Dereito, Ciencias Políticas ...

2.4.- CRITERIOS DE DEMARCACIÓN

É o criterio para clasificar/distinguir que se pode considerar científico e que non. Temos dous criterios:

- **VERIFICACIÓN:** comprobamos a través da experiencia que *o que establece unha lei realmente cúmprese*.

Problemas:

. nunca podemos chegar a verificala de todo, xa que o número de casos “verificados” sempre son limitados

. só confirmamos casos en positivo (casos que se cumpren) pero non busca casos nos que non se cumpre

- **FALSACIÓN:** consiste precisamente en buscar casos nos que non se cumpra a lei. Xa sabemos que hai moitos casos nos que se cumpre pero isto non é significativo; o importante é buscar un só caso no que non se cumpre. De esta maneira podemos descartar hipóteses con bastante rapidez.